HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

ומה ציץ שאין בו אלא אזכרה אחת אמרה תורה [1]על מצחו תמיד שלא יסיח דעתו ממנו תפילין שיש בהן אזכרות הרבה על אחת כמה וכמה ולר"ש דאמר תמיד מרצה והא כתיב על (א) מצחו ונשא ההוא לקבוע לו מקום הוא דאתא ורבי יהודה לקבוע לו מקום מנא ליה נפקא ליה מעל מצחו ור"ש נמי תיפוק ליה מעל מצחו אין ה"נ אלא על מצחו ונשא מאי עביד ליה אמר לך ראוי למצח מרצה שאינו ראוי למצח אינו מרצה לאפוקי נשבר הציץ דלא מרצה ולר' יהודה נשבר הציץ מנא ליה נפקא ליה ממצח מצחו ור"ש מצח מצחו לא משמע ליה נימא הני תנאי כהני תנאי דתניא(א) אחד זה ואחד זה מזין עליו כל שבעה מכל חטאות שהיו שם דברי רבי מאיר רבי יוסי אומר אין מזין עליו אלא שלישי ושביעי בלבד ר' חנינא סגן הכהנים אומר [א]כהן השורף את הפרה מזין עליו כל שבעה כה"ג ביוה"כ [ב]אין מזין עליו אלא שלישי ושביעי מאי לאו בהא קא מיפלגי ר"מ סבר טומאה דחויה היא בציבור ור' יוסי סבר טומאה (ב)היתר היא בציבור ותסברא אי סבר רבי יוסי היתר היא בציבור הזאה כלל למה לי אלא דכולי עלמא הני תנאי סברי טומאה דחויה היא בציבור והכא בהא קמיפלגי ר"מ סבר אמרינן טבילה בזמנה מצוה ורבי יוסי סבר [ג]לא אמרינן טבילה בזמנה מצוה וסבר רבי יוסי לא אמרינן טבילה בזמנה מצוה והתניא(ג) [ד]הרי שהיה שם כתוב על בשרו הרי זה לא ירחץ ולא יסוך ולא יעמוד במקום הטנופת [ה]נזדמנה לו טבילה של מצוה כורך עליו גמי וטובל רבי יוסי אומר יורד וטובל כדרכו ובלבד שלא ישפשף וקיימא לן דבטבילה בזמנה מצוה קא מיפלגי דתנא קמא סבר לא אמרינן טבילה בזמנה מצוה ורבי יוסי סבר אמרינן טבילה בזמנה מצוה אלא דכולי עלמא להני תנאי אמרינן טבילה בזמנה מצוה והכא בהא קמיפלגי רבי מאיר סבר מקשינן הזאה לטבילה ור' יוסי סבר לא מקשינן הזאה לטבילה ורבי חנינא סגן הכהנים אי מקיש הזאה לטבילה אפילו כהן ביוה"כ נמי אי לא מקיש הזאה לטבילה אפי' כהן השורף את הפרה נמי לא לעולם לא מקיש וכהן השורף את הפרה מעלה בעלמא כמאן אזלא הא דתנו רבנן אין בין כהן השורף את הפרה לכהן גדול ביום הכפורים אלא שזה

אחד זה ואחד זה. דיוה"כ ופרה: **שלישי ושביעי.** לפרישתו: **כהן השורף כו'.** לקמיה מפרש טעמיה: **דרבי מאיר סבר דחויה היא בציבור.** ובעינן טהרה מעלייתא והזאה בזמנה וכל יומא איכא לספוקי שמא היום יום שלישי הוא לטומאתו בשלשה ראשונים ובשלשה האחרונים כל יומא ויומא איכא לספוקי מספיקא שהוא שביעי: **ור' יוסי סבר היתר היא בציבור.** דלא מחמרי בה אלא למעלה בעלמא דילפינן ממלואים (ב): **הזאה כלל למה לי.** בתורת שלישי ושביעי: **טבילה בזמנה מצוה.** דכתי' [במדבר יט] וחטאו ביום השביעי וכבס בגדיו ורחץ לא בא זה אלא ללמד על הטבילה שתהא ביום השביעי והזאה נמי מקשינן לטבילה להיות מצוה בזמנה הלכך כל יומא מזינן עליה שמא היום זמנה: **לא אמרינן טבילה בזמנה מצוה.** והאי וחטאו דרשינן ליה במסכת קדושין בפ"ג (דף סב.): **לא ירחץ.** שלא ימחקנו ואזהרה למוחק את השם ואבדתם את שמם (דברים יב) וסמיך ליה לא תעשון כן וגו': **טבילה של מצוה.** טבילת טהרה שהטבילה הכתוב עליו: **כורך עליו גמי.** להגין עליו (ג) חוזק שטף המים: **וקיימא לן.** במסכת שבת (דף קכ:) דבטבילה בזמנה מצוה פליגי ר' יוסי סבר מצוה הלכך דלמא לא משכח גמי וישהה טבילתו ליום אחר: **לא מקשינן.** הזאה בזמנה לאו מצוה היא וכי כתיב שלישי ושביעי (ד) שלא יקדים וישהה בין הזאה להזאה ארבעה ימים אבל אם השהה הזאתו לזמן מרובה לית לן בה:

ומה ציץ שאין בו אלא אזכרה אחת. תימה לי ליפרך מה לציץ שכן השם הוא בגלוי תאמר בתפילין שהן מחופין עור ואין לתרץ דה"נ כתיב שדי בתפילין בקמטין חדא דאין זה כתב גמור דלדוקא שי"ן של תפילין הלכה למשה מסיני אבל ד' י' לא ועוד דלין איכא שם המיוחד בן ד' אותיות דחמיר טפי וי"ל דאינו ק"ו גמור דאורייתא אלא מדרבנן וה"ק נהי נמי דאיכא חומרא טפי בציץ כדמפרש מ"מ כיון דאיכא בתפילין לד חשיבות זה טפי שיש בהן אזכרות הרבה סברא הוא שמן הדין יש לחכמים לתקן למשמש בהן כל שעה: **ורבי יוסי סבר טומאה היתר היא בציבור.** תימה לי א"כ גבי פרה אמאי סגי בג' ובשביעי הא לאו קרבן ציבור היא לדחות שבת וטומאה וי"ל דכיון דטבול יום כשר בפרה דכתיב (במדבר יט) והזה הטהור דאמרת טהור כל דהו אם כן מהתם נמי נכשיר כהן השורף הפרה בלא הזאה כלל כיון דלא ברור לן דנטמא והוא הדין דאפילו שלישי ושביעי לא בעי אלא מעלה בעלמא: **אי סבר רבי יוסי טומאה היתר היא בציבור הזאה כלל למה לי.** גבי יוה"כ תימה לי לימא דאיצטריך הזאה משום אילו של אהרן הקרב ביוה"כ דכיון דיחיד הוא מהדרינן אטהרה וי"ל דהנ"מ היכא דנטמא בידו טומאה ודאית כדלעיל (ה) אבל בחששא בעלמא כי הכא ודאי למאן דמיקל ואמר היתר היא בציבור לא הוה מצרכי' מידי אפילו בדיחיד כגון אילו של אהרן כיון דחשיב כקרבן ציבור לדחות שבת וטומאה: **וסבר רבי יוסי לא אמרינן טבילה בזמנה מצוה כו'.** לא הוה מצי לשנויי ההיא דלעיל רבי יוסי בר' יהודה היא דסבירא ליה בפרק המפלת (נדה דף כט.) לאו מצוה היא וכה"ג משני לקמן שילהי מכילתין (דף פח. ושם) וי"ל דכיון דפליג בהדיה ר"מ שמע מינה דרבי יוסי בר חלפתא הוא שהיה חבירו בר פלוגתיה: **דכולי עלמא להני תנאי אמרינן טבילה בזמנה מצוה.** ר"ת פסק דטבילה בזמנה לאו מצוה היא אע"ג דאמר בפרק המפלת (נדה דף ל. ושם) שמע מינה תלת שמע מינה טבילה בזמנה מצוה אין הלכה כן אלא כרבי יוסי בר' יהודה דאמר התם דיה טבילה באחרונה שהרי מעשים בכל יום שאין לך טובלת בזמנה טבילה של נדה ושל זבה ושל שומרת יום ובפרק בתרא דנדה (דף סז: ושם) אמרינן מכדי האידנא כולהו ספק זבות שוינהו רבנן ליטבלינהו ביממא דשבעה משמע שלא היו טובלות ביום בשום פעם ור"ח פסק כב"ש וב"ה דפרק המפלת (שם דף ל. ושם) דסברי טבילה בזמנה מצוה ולאו ראייה היא מדסברי ב"ש וב"ה הכי שיהא הלכה כן דודאי ר' יוסי בר' יהודה לא פליג עלייהו אלא ס"ל לא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה א"כ מצי למימר דהלכתא כר' יוסי ברבי יהודה ומה שעשה רבינו אליהו הזקן זכרונו לברכה באזהרות שלו טבילה בזמנה ועל ארבע גדילים יתד על אזניך תכסה הגדולים מנהגן היה שלא היה מקפיד לכתוב כהלכתן כמו שיסד על סתם נסקלים דנתם ונתחייב תסקלוהו ויאמר המלך תלוהו והיינו כר"א דפרק נגמר הדין (סנהדרין דף מה:) כל הנסקלין נתלין ולא כרבנן דאמרי אין נתלה אלא מגדף ועובד עבודת כוכבים ומהא דאמר בשמעתא דכולי עלמא אמרינן טבילה בזמנה מצוה אין להביא ראיה דלא הוה מצי למימר איפכא דכולי עלמא לא אמרינן טבילה בזמנה מצוה דא"כ מאי טעמא דר"מ ועוד ר' יוסי נמי על כרחך סבר טבילה בזמנה מצוה כדשמעינן ליה גבי מי שהיה שם כתוב על בשרו:

מקשינן הזאה לטבילה. תימה אמאי פשיט להו טפי דטבילה בזמנה מצוה מהזאה יש לומר משום דכתיב (במדבר יט) והזה הטהור על הטמא ביום השלישי וביום השביעי וחטאו ביום השביעי וכבס בגדיו ורחץ במים וטהר בערב ועל כרחך הא דהדר כתיב וחטאו ביום השביעי לאו משום הזאה כתיב דהא כתיב כבר ואי משום לאשמועינן הזאה בזמנה מצוה ליהדר נמי הזאה דג' כדהדר הזאה דשביעי אלא על כרחך משום ורחץ איצטריך לאשמועינן דתכף להזאה טבילה ושמע מינה דטבילה בזמנה מצוה ולמאן דלית ליה טבילה בזמנה מצוה איכא למימר דדריש להאי קרא כדקא דריש ליה בפרק האומר בקידושין (דף סב. ושם) דקאמר וחטאו ביום השביעי למה לי איצטריך סלקא דעתך אמינא הני מילי לקדשים אבל בתרומה בחד נמי סגי קא משמע לן והא

מסורת הש"ס

א) לעיל ז. פסחים עח. פרה פ"ג מ"א ע"ש, **ב)** בכ"י הותרה וכן לקמן, **ג)** לקמן פח. שבת קכ: [מס' סופרים פ"ה הלכה יב], **ד)** [במדבר יט], **ה)** [דף ז.],

תורה אור השלם

1. וְהָיָה עַל מֵצַח אַהֲרֹן וְנָשָׂא אַהֲרֹן אֶת עֲוֹן הַקֳּדָשִׁים אֲשֶׁר יַקְדִּישׁוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכָל מַתְּנֹת קָדְשֵׁיהֶם וְהָיָה עַל מִצְחוֹ תָּמִיד לְרָצוֹן לָהֶם לִפְנֵי יְיָ: שמות כח לח

הגהות הב"ח

(א) גמרא על מצח ונשא: **(ב)** רש"י ד"ה ורבי יוסי כו' דילפינן ממילואים. נ"ב לעיל תחלת דף ז: **(ג)** שם ד"ה כורך להגין עליו מפני חוזק:

תום' ישנים

תפילין שיש בהן אזכרות הרבה. וא"ת למה לי טעמא דלא ישן בהן שמא יפיח בהן בשבת פרק במה טומנין [מט, א] (א) תיפוק ליה משום היסח הדעת דהכא. וי"ל דהיינו נמי טעמא דהיסח הדעת דהכא. אי נמי אומר הר"ר אלחנן דטעמא דהיסח הדעת לא שייך אלא כשהוא ניעור. **נשבר הציץ מנא ליה.** וא"ת מהאי לישנא גופיה דעל מצחו ונשא. וי"ל דהכי קאמר נשבר הציץ מנא ליה, דמעיקרא הוה ליה לאוקמא קרא אנשבר ולא לאינו על מצחו דאינו מרצה. **ותסברא אי ר"י סבר הותרה היא בציבור הזאה כלל למה לי.** וא"ת דילמא משום אילו של אהרן כדאמרן לעיל [ז, א]. וי"ל דמעלה של הזאה אין לנו לעשות בשביל קרבן יחיד. רבינו הארי"ה. וע"ז קשה לי כמו שעשו מעלת פרישה בשביל אילו של אהרן, א"כ גם מעלת הזאה היה להם לעשות כמו שאמרנו למעלה [ג, א] דנין פר ואיל שלו וכו', ואם איל שלו לא היה טעון פרישה היה לו לומר דנין פר שלו מפר שלו גרידא, ועוד היכן מצינו במילואים שלא היה הפרישה בשביל אילו של אהרן כמו בשביל אחריני, ועוד מדקאמר ר"י שלישי ושביעי משמע קצת דמדאורייתא קאמר ולא למעלה, וא"כ איצטריך הזאה בשביל אילו של אהרן. וצ"ל כדמשמע לקמן פרק הוציאו [נ, א] דדחיית טומאה תלוי בקביעות זמן ולא בציבור ויחיד, וכיון דמדאורייתא טומאה הותרה במיקבע זמן כגון אילו, אין לחכמים לעשות מעלת הזאה ופרישה דטומאת מת לרב תחליפא דלעיל בשבילו. ועוד דר"י משמע דקאמר אפילו מדאורייתא מדקאמר שלישי ושביעי משמע בתורת שלישי ושביעי, ולשון הקונטרס מסייעני גם כאן [ד"ה הזאה] וגם למעלה [ו, ב ד"ה הותרה], ודוק ותשכח. נ"ל משה. **לא ירחץ.** בפרק כל כתבי [שבת קכ, ב] מסקינן טעמא משום לאסור לעמוד בפני השם ערום, אבל משום לא תעשון לא אסרינן גרמא, ולא כפירוש הקונטרס [ד"ה לא ירחן]. ורבי יוסי סבר **לא** מקשינן הזאה לטבילה. ומאחר שלא הזה גם טבילה לא יעשה אלא ביום ההזאה אחריה, דתניא בספרי [חקת פי' קטנן] וכבס בגדיו ורחץ בשרו במים, שאם הקדים טבילה להזאה לא עשה ולא כלום. והא דתנן במסכת פרה [פי"ב מי"א] טבל (להיות) [להזות] אפילו בתשיעי, כדקתני [ספרי זוטא במדבר יט, יג] וחטאו ביום השלישי יכול השלישי סמוך למיתה, אמרת שוב שלישי, אם לומר שלישי סמוך למיתה הרי כבר אמור, אלא למד על שלישי רחוק מן המיתה שטהר ביום השביעי, יכול רחוק מן המיתה אבל שביעי סמוך לשלישי, אמרת שוב שביעי, אם למד שביעי לשלישי הרי כבר אמור אלא לימד על שביעי רחוק מן השלישי שטהור.

עין משפט נר מצוה

יז א מיי' פ"ג מהלכות פרה אדומה הלכה ד:

יח ב מיי' פ"א מהלכות עבודת יוה"כ ה"ד:

יט ג טוש"ע יו"ד סי' קצז סעיף ב:

כ ד ה מיי' פ"ו מהלכות יסודי התורה הלכה ו סמג עשין ג:

מוסף רש"י

על מצחו תמיד. קרא יתירא הוא לכך דרשה דהא כבר קבע ליה מקום והיה על מצח אהרן (שבת יב.). שלא יסיח דעתו ממנו. שממשמש בו בעודו על מצחו (שמות כח לח). אחד זה ואחד זה. אחד כהן השורף את הפרה ואחד כהן גדול ביום הכפורים שטעונין פרישה שבעת ימים (פסחים עח.). ימי הפרשה (לעיל ד.) ברואתן לפרישתו שמא היום ג' ימים שנטמא במת ותשכח בעלמא היא ומעלה, וכן שמא היום שלישי, ושלישי שמא שלישי, ורביעי לא בעי זריקה, ואינך מספקינן כל חד וחד בו' לטומאה (פסחים עח.). מכל חטאות שהיו שם. מכל אפרי פרות שהיו במקדש, שאפר פרה של משה לא כלה (שם). הזאה כלל למה לי. הא קרבן יום הכפורים לציבור הוא ודוחה טומאה (שם). דת"ק סבר לא אמרינן טבילה בזמנה מצוה. ואם אין לו נמי ימתין עד למחר ויבקשנו (לקמן פח.).

תום' ישנים (המשך)

האזוב ביום ושנה בלילה, בלילה והזה ביום פסול עד שיהא טובל בלילה ומזה ביום, אומר ר"ת דהיינו טבילה ביום שהן עושין לפני הזאה כדי לקבל אותה טהרה, כדאמרינן בפרק שני דכריתות [ט, א] מה אבותיכם לא נכנסו לברית אלא במילה וטבילה והרצאת דמים אף אתם וכו', וע"כ כסדר מונה אותם שהרי אמרינן בהחולץ [יבמות מו, ב] גר שמל ולא טבל עדיין אותו מיד שהרי מצוה לא מסתיין, ואם טבילה שהיא מועלת טבילה לפני מילה היו עושין אותה מיד דשהרי מצוה מסתיין, וטבילה מדברייהו היא, ודאי הזאה עיקר עושה אחר הזאה והיא עיקר וגה מיירי קרא דספרי. ובמסכת מקוואות [ובתוספתא דפרה פ"י] נמי תניא טבל ועלה אם יש עליו שמץ בגמים טמא, פי' שטבילה הזאה היא עליו משקה טופח טהור. והא דאמרינן בפ"ב דמגילה [כ, א] לא טובלין ולא מזין אלא ביום, ומפרש בגמרא דמקשינן טבילה להזאה, מוקי לה ריב"א בטבילת אזוב והזה ע"פ ירושלמי [מגילה פ"ב ה"ה] (דקתני) [דקתני] לא טובלין מקמי מזין משמע דבטבילת אזוב מיירי, ובמגלה הלכך הרבה, ובכן הגיה בספר ריב"א דאפילו להרחיק הרבה השביעי מן השלישי יכול

א) בדברי רבא אינו מפורש שם דלא ישן שמא יפיח. וע"ש בתו' ועי' בש"י ואולי צ"ל כאן או שמא יפיח ומקשי בין לרבא ובין לאביי ועי'. ולשני התירוצים א"ש גם שמא יפיח כי אין לך היסח הדעת גדול מאם אין גופו נקי.